

людей» (за Е. Берном), здатних (1) виходити за межі всіх класифікацій поведінки, (2) позбавлятися алгоритмів минулих програмувань, (3) переживати близькість і любов до інших як цінність. Засіб у натовпі безнадійних, які в щоденній реалізації життєвої програми керуються принципом «бути-як-усі», дарувати надію хоч комусь.

Отже, мовна гра на уроці мови – явище прийнятне й необхідне. І навіть заради самої гри як такої. Це можливо.

Використана література

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди: психология человеческих отношений [Электронный ресурс]. Philosophical arkiv, Sweden, 2016. 166 с. URL: http://modernproblems.org.ru/attachments/article/291/transl_v2_Berne.pdf (дата звернення: 14.11.2013).

2. Вагапова Д. Х. Риторика в интеллектуальных играх и тренингах: учеб. пособ. Москва: Цитадель, 2001. 460 с.

3. Нищета В. А. Методика формування риторичної компетентності учнів основної школи в процесі навчання української мови: додатки: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02 / Херсонський державний університет. Херсон, 2018. С. 523–730.

4. Сковородников А. П. Об определении понятия «языковая игра». *Игра как прием текстопорождения*: коллект. моногр. / Под ред. А. П. Сковородникова. Красноярск: Сибирский федеральный университет, 2010. С. 50–62.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ВПРАВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Валентина Новосьолова,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник

відділу навчання української мови та літератури

Інституту педагогіки НАПН України

Розвиток мовної освіти в умовах Нової Української школи передбачає впровадження в освітній процес нових ефективних стратегій формування й розвитку компетентного мовця, здатних задовольнити потреби здобувача освіти й вимоги суспільства. Як наслідок, зміст шкільного курсу, методичний інструментарій, підходи

до навчання української мови в закладах загальної середньої освіти зазнали істотних змін.

Особливої значущості набуває багатоаспектна проблема пошуку ефективних методів навчання. У своїй методичній концепції О. Біляєв обґрунтував п'ять основних методів навчання української мови: усний виклад учителя, бесіда, спостереження учнів над мовою, робота з підручником, метод вправ, що є орієнтиром для розроблення дидактичних технологій [1, с. 75].

Метод вправ – це один із методів, без яких неможливе ефективне навчання мови. Цінність методу полягає в тому, що учні шляхом практичної діяльності в школі й поза його межами наближають освітній процес до потреб життя, здобувають необхідний досвід і виробляють навички, якими зможуть оперувати в ситуаціях можливих життєвих труднощів і викликів. Серед лінгводидактиків метод вправ у вивченні мови всебічно обґрунтували В. Онищук та О. Біляєв [2]; [1].

Наукові засади методу вправ під час вивчення української мови розкриті в публікаціях Н Голуб, В. Мельничайка, М. Пентиліук та інших вітчизняних лінгводидактиків.

В «Українському педагогічному словникові» визначено, що вправа – це «повторне виконання дії з метою її засвоєння», водночас важливою функцією є забезпечення усвідомлення й закріплення навчального матеріалу [3, 59]. За твердженням О. Біляєва, вправи – це «виконання учнями навчальних завдань з метою закріплення теоретичних відомостей та оволодіння практичними вміннями і навичками», «кількаразове повторення учнями певних дій» [4, с. 2]. Тут вчений відмежовує поняття «вправа» і «завдання», вказуючи, що завдання «однократні, хоч їх часом доводиться виконувати повторно» [4, с. 2].

Пошук принципів функціонування методичного інструментарію в навчанні української мови, зокрема питання використання методу вправ, потребує ретельного перегляду й переосмислення в умовах дистанційного навчання, особливо гостро стоїть питання після вимушеного карантину. У процесі дистанційного навчання здобувач освіти має пройти шлях від сприйняття інформації до її розуміння, запам'ятання, відтворення, використання на різних рівнях [5]. Отже, розроблена В. Онищуком класифікація вправ (підготовчі, вступні, тренувальні, завершальні) відповідно до

навчальної мети, ступеня самостійності й творчості учнів не втрачає актуальності .

Об'єктивна потреба в застосуванні нового педагогічного досвіду зумовила те, що в ключі найефективніших способів навчання онлайн зосереджується на розробленні вправ для набуття в учнів навичок онлайн-самотійного й командного виконання навчальних вправ, а також самостійного – вправ для поточного й підсумкового контролю освітніх результатів.

Оскільки навчання дистанційно може здійснюватися в **синхронному** і **асинхронному** режимах, то, відповідно, зміст і характер вправ, методичне забезпечення їх виконання повинні залежати від особливостей співпраці учня і вчителя в умовах цих двох режимів [3] .

Синхронний режим, коли всі учасники освітнього процесу одночасно перебувають у веб-середовищі, передбачає співпрацю вчителя й учнів у реальному часі. Це може бути відео-, аудіозв'язок, спілкування в чаті. Перевагою синхрону є одночасний зворотний зв'язок, миттєве залучення учасників у визначений час. Зворотний зв'язок має бути постійним і своєчасним. Упродовж перебігу дистанційного уроку (сеансу в 30 хвилин) ефективним буде максимальне планування орієнтованих на взаємодію з учнями *інтерактивних* вправ. Активне використання *інтерактивних* вправ зумовлене потребою розвитку пізнавального потенціалу учнів, здатністю впливати на мотивацію, ціннісні орієнтири, інтереси й потреби, формування навичок самостійної навчальної діяльності, [6].

Учителю важливо підготувати такі вправи, які перевіряють розуміння матеріалу, щоб мати можливість налагодити пізнавальний процес усунути можливі ризики й конструктивно вирішувати будь-які поточні питання для досягнення поставлених цілей кожного уроку.

Учитель впродовж виконання цих вправ має змогу залучити одночасно багатьох учнів до активного спілкування, обговорення їхніх освітніх здобутків, обміну коментарями і враженнями (коментовані вправи), створюючи сприятливе емоційне середовище й розкриваючи творчий потенціал всіх учасників дистанційного навчання. Застосування таких вправ дасть змогу учням установлювати, підтримувати, зберігати контакт, переконувати співрозмовника; забезпечить практичне спрямування навчання на вищому – комунікативному рівні, виробить в учнів здатність

реалізувати спонукальну, пізнавальну, емотивну, ціннісно-орієнтаційну функції спілкування.

Працюючи в **асинхронному** режимі (освітній процес здійснюється за зручним для вчителів та учнів графіком), учні одержують вказівки щодо терміну виконання вправ і самостійно виконують спеціальні завдання у власному темпі й у зручний для себе час. Може відбуватися через електронне листування, телевізійні уроки, вчителі створюють блоги, сайти тощо. Важливо звернути увагу на те, що чим чіткішими будуть інструкції учителя, й зрозуміло прописані ним алгоритми для самостійного опрацювання, тим ефективнішим буде освітній результат здобутків після виконаних вправ. Для роботи можна підготувати вправи у формі онлайн-тестів з автоматичним зворотним зв'язком. Такий вид вправ дає змогу перевірити рівень запам'ятовування інформації, відтворення роботи з іншими гаджетами.

Вправи для **асинхронного** опрацювання мають бути диференційовані, практико-орієнтовані й творчі. Результатом виконання вправ є формування ключових і предметної компетентностей. Необхідно спонукати учнів встановлювати власні цілі вивчення кожної теми й фіксувати внесок кожного із учнів у досягнення поставлених цілей, відстежуючи прогрес та зростання власних навчальних здобутків, заохочувати учнів до самостійних пошуків інформації з різних надійних джерел і творчої діяльності.

Окрім розроблених учителем вправ для учнів доречно надавати рекомендації щодо перегляду тематичних вебінарів, фрагментів або й цілих онлайн-курсів на доступних платформах дистанційного навчання. Для обміну інформацією можна організувати додаткові комунікаційні канали, чати, групи, у яких учні матимуть змогу обговорювати власні знахідки, обмінюватися покликаннями на цікаві ресурси, ділитися оцінкою онлайн-джерел і враженнями після роботи з ними. Такий вид вправ створюватиме комфортну емоційну атмосферу для стимулювання й підтримування діалогу, полілогу між учасниками груп.

Цифровий режим взаємодії надає змогу здійснювати диференційоване навчання. Кожен учень чи група учнів можуть отримати вправу чи спеціальне завдання, які відповідають їхньому рівню навчальних досягнень. Це сприятиме індивідуалізації навчання, зростанню ефективності освітнього процесу.

За можливості варто надавати учням право вибору різних варіантів вправ для демонстрації опрацьованого матеріалу кожної теми. Можна запропонувати учням творчо використовувати вивчені мовні засоби, оперувати здобутою інформацією. Наприклад, скласти власні вправи, створити карту понять певної теми, передати інформацію в графічний спосіб тощо.

Досвід екстреного вимушеного переходу до умов дистанційного навчання, дає підстави стверджувати, що у перспективі необхідно добирати такі вправи, аби посилювати мотивацію учнів до процесу навчання в нових умовах, працювати над виробленням в учнів навичок саморегуляції, умінь критично мислити, працювати з різноджерельною інформацією.

Тому проблема використання методу вправ на уроках української мови потребує подальшого дослідження й глибшого осмислення, збагачення досвідом практичного використання.

Використана література

1. Біляєв О. М. *Лінгводидактика рідної мови*. Київ, Україна : Генеза, 2005.
2. Онищук В. «Дидактичні основи засвоєння учнями мовних навичок і вмінь», *Українська мова і література в школі*, с. 48-53, № 3, 1971.
3. *Український педагогічний словник*, Укл. С. Гончаренко. Київ, Україна : Либідь, 1997.
4. Біляєв О. М. «Вправи в навчанні мови» *Українська мова і література в школі*, с.2-6, № 6, 2004.
5. *Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів* [Електронний ресурс]. Доступно: <https://nus.org.ua/articles/praktyky-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannya-rekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/> (Дата звернення – 09. 10. 2020 р.)
6. Пометун О. І. *Енциклопедія інтерактивного навчання*. Київ, Україна. : Б. в., 2007.
7. *Організація дистанційного навчання в школі методичні рекомендації* [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20orecomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (Дата звернення – 09. 10. 2020 р.)